

نه کمیسیون نه فرهنگ

عاطفه جعفری خبرنگار گروه فرهنگ

آیا کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی در کلیت سیاست‌گذاری و نظارت بر حوزه فرهنگ جایگاه مهم و اثرگذاری دارد یا که نه آنقدرها هم که فکر می‌کنیم، جایگاه معتبری نیست و توقع مان از کسانی که بر کرسی این کمیسیون تکیه زده‌اند، بیش از حد است؟ این سوالی است که با هر بار بررسی عملکرد کمیسیون فرهنگی برامان پیش می‌آید. به این سوال اضافه کنید سوالات دیگری همچون این که آن چیزی که اعضای کمیسیون فرهنگی مطالبه می‌کنند، چقدر متصل به فرهنگ عمومی است و آیا نسبتی دقیق با مسائل امروز فرهنگ و هنر دارند؟ این دوره از کمیسیون فرهنگی مصادف بود با روزهای پرجالشی که فعالان فرهنگی و هنرمندان در فاصله سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۲ با آن درگیر بودند؛ از جمله بحران‌ها و مسائل معیشتی که در سال‌های کرونا بر ساختارهای هنری کشور تحمیل شد که حتی دستگاه‌ها و نهاد‌های فرهنگی را هم تحت الشعاع قرار داد تا تکانه‌های سیاسی و اجتماعی که بخش مهمی از هنرمندان و جریان‌های فکری در حوزه فرهنگ با آن درگیر بودند و همچنان پس‌لرزه‌هایش وجود دارد. و سوال اساسی‌تر از کمیسیون فرهنگی این است که اندازه و قواره اثرگذاری‌شان بر نقاط و مواضع مهم فرهنگ کشور در این چهار سال چه بوده است؟

بی‌اعتنایی به فرهنگ

داستان کمیسیون فرهنگی مجلس یازدهم با به پایان رسیدن این دوره مجلس هم تمام نخواهد شد. کمیسیونی که سال ۹۸ وقتی کارشان را شروع کردند، تصمیم گرفتیم تا علت حضورشان در این کمیسیون را بدانیم. از آخرین کتابی که خواندند و فیلمی که دیدند سوال کردیم. نتایجی که به دست آمد جالب و دیدنی بود. در همان گزارش نوشتیم دم‌دم‌های انتخابات مجلس، کاندیداها در تبلیغ‌هایشان از وعده‌ها می‌گویند، از درست کردن وضع معیشتی تا راه انداختن کارخانه‌ای که سال‌هاست در شهرشان تعطیل شده است. اما اگر به این وعده‌ها و قول‌ها دقت کنید، خیلی کم از دغدغه‌های فرهنگی می‌شنیدیم. نمایندگان مجلس برای کمک به مردم به مجلس می‌روند برای اینکه حال‌بهتری ایجاد کنند و در کنار این حال‌بهتر، مشکلات‌شان را بشنوند و برای حل آن چاره‌ای بیابند. اما به غیر از رفع مشکلات و نگاه دقیق به مسائل معیشتی مردم، نمایندگان مجلس باید به مسائل و ظرفیت‌های حوزه فرهنگ که همچون اتسفری است که جامعه در آن نفس می‌کشد هم آگاه باشند. مخصوصاً که قرار است چهار سال در کمیسیون فرهنگی حضور داشته باشند و باید به همه زوایایی که برای فرهنگ اتفاق می‌افتد، تسلط داشته باشند.

البته مهم بودن فرهنگ فقط به این وظایفی که برای این کمیسیون

تعریف شده خلاصه نمی‌شود، موارد مهم‌تری هم وجود دارد اما وقتی به گزارش عملکرد این کمیسیون نگاه می‌کنیم متوجه خواهیم شد که در این چهار سال اتفاق خاصی در حوزه فرهنگی مجلس یازدهم نیفتاده است. در این چهار سال که از فعالیت کمیسیون فرهنگی می‌گذرد اتفاقات زیادی در کشور افتاده است که بزرگ‌ترین آنها را باید بیماری کرونا و در کنارش اتفاقات پاییز ۱۴۰۱ بدانیم. دو موضوع مهمی که فرهنگ را بسیار تحت تأثیر قرار داد و بازگشت دوباره کشور به شرایط عادی بعد از این دو اتفاق بسیار زمانبر و طولانی بود. این کمیسیون مطمئناً می‌توانست نقش تأثیرگذاری را بر ایامون این دو واقعه مهم ایفا کند و در بزنگاه‌هایی که اهالی هنر و فرهنگ با آن درگیر بودند، نقش کلیدی و محوری در تعامل با هنرمندان داشته باشد. اما خروجی کاری که از جلسات کمیسیون فرهنگی بیرون آمده است نشان می‌دهد که خودشان هم به این تأثیرگذاری کاری که می‌توانند انجام دهند، واقف نبوده و نتیجه‌اش، نداشتن طرح اصلی در صحن علنی مجلس و اثبات مهم نبودن فرهنگ در مجلسی است که از همان ابتدای فعالیت‌شان رهبر معظم انقلاب، توجه به فرهنگ را یکی از مهم‌ترین کارهای این دوره از مجلس عنوان کردند.

طرح‌هایشان چه بود؟

انگار این شعاری که کاندیداها قبل از انتخابات سر می‌دهند بعد از انتخاب شدن هم ادامه پیدا می‌کند و در مصاحبه‌ها یا سخنرانی‌هایی که دارند شعار دادن‌ها ادامه خواهد داشت. یکی از طرح‌هایی که خیلی درموردش صحبت کردند طرح اقتصاد و فرهنگ هنرمندان بود. بودجه این طرح قرار بود از طریق فروش آثار هنری و فرهنگی کشور تامین شود و یکی دیگر از محورهای این طرح، حمایت از آثار و تولیدات فرهنگی و هنری است. غلامرضا منتظری، عضو کمیسیون فرهنگی مجلس در اسفندماه سال ۱۴۰۱ در گفت‌وگو با تسنیم گفت: «کلیات طرح اقتصاد و فرهنگ که برای هنرمندان کشور از جمله بازیگران، نویسندگان، روزنامه‌نگاران، موسیقی‌ها و... است در کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده است. بعد از رسیدگی به بودجه این طرح در صحن علنی مجلس مطرح خواهد شد. در این طرح تلاش شد که به نیازهای اساسی هنرمندان پاسخ داده شود. یکی از نیازهای جدی آنها مسائل رفاهی و معیشتی از جمله بیمه و... حوزه اصحاب هنر و فرهنگ کشور است.» اما در نهایت آخرین خبری که از این طرح بیرون آمد مربوط به تابستان امسال است؛ منتظری در تیرماه ۱۴۰۲ در گفت‌وگو با خبرنگاری ملت درمورد این طرح گفت: «طرح اقتصاد فرهنگ و حمایت از صنایع خلاق فرهنگی از دیگر برنامه‌های کمیسیون فرهنگی است که بخشی از آن به حمایت از هنرمندان صنایع دستی می‌پردازد که اگر به قانون تبدیل شود بسیاری از مسائل و مشکلات هنرمندان صنایع فرهنگی رفع خواهد شد.» گویا این طرح همچنان در حال بررسی است و این طرح هم به صحن علنی مجلس نرسید.

یکی دیگر از کارهایی که در کمیسیون فرهنگی مجلس مخصوصاً از ابتدای سال ۱۴۰۱ برایشان جدی بود؛ طرح اصلاح اساسنامه نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور بود؛ مه‌ماه ۱۴۰۱، احمد راستینه، سخنگوی کمیسیون فرهنگی مجلس در گفت‌وگو با خبرنگاری خانه ملت درمورد این طرح گفت: «اعضای کمیسیون به کلیات طرح نحوه تاسیس و اداره کتابخانه‌های عمومی کشور رأی مثبت دادند؛ با توجه به اهمیت نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و ضرورت ارتقای هیات‌امنا و منابع بودجه آن به منظور کمک در بهبود فعالیت‌های کتابخانه کشور رسیدگی شد. پس از بررسی موادی از طرح در این جلسه مقرر شد سایر مواد در جلسات بعدی کمیسیون مورد بررسی قرار گیرد. تا پایان همان سال چند جلسه‌ای برگزار شد و در نهایت کمیسیون فرهنگی این طرح را به ۱۴۰۲ موکول کرد و در فروردین امسال مرتضی آقا‌تهرانی، رئیس کمیسیون در جلسه‌ای که با مدیران فرهنگی زنجان داشت، گفت: «اصلاح قانون نهاد کتابخانه‌های عمومی

اولویت‌های کمیسیون فرهنگی

کمیسیون فرهنگی مجلس می‌تواند واجد ظرفیتی شود که مسائل حوزه فرهنگ و هنر را حل و فصل کند، به شرط اینکه درک صحیحی از مسائل روز فرهنگ داشته باشد و در تعامل حداکثری و مادام‌با هنرمندان باشد. این توقع زیادی نیست که کمیسیون فرهنگی، جای برای دلگرمی اهالی فرهنگ و هنر باشد. نتیجه تعامل مستقیم کمیسیون فرهنگی با اهالی فرهنگ و هنر این است که کار فرهنگی درست به دست مخاطب می‌رسد. وقتی هنرمندان دغدغه معاش نداشته باشند، از نبودن قانون رنج نبرند و بدانند مسئولانی وجود دارند که به فکر آنها هستند و اگر این تعامل‌ها همیشگی و ادامه‌دار باشد می‌توانند به تولید محصول فرهنگی مناسب کمک کنند. همه این مواردی که گفته شد زمانی می‌توانند نتیجه‌بخش باشند که این افراد بعد از اینکه در جایگاه خودشان قرار گرفتند، اولویت‌بندی و مسائل را درست بررسی کنند. در این بخش سراغ اولویت‌های اصلی این کمیسیون رفتیم که در این چهار سال در گفت‌وگو با رسانه‌ها از نمایندگان کتاب تهران درمورد اولویت‌های کمیسیون فرهنگی در سال سوم فعالیت‌شان سوال شد، حرف‌های جدیدی زد و گفت: «یکی از بحث‌های مهم در مجلس شورای اسلامی در دوره کنونی پیگیری مباحث قاچاق در بخش‌های مختلف است. یکی از مواردی که متأسفانه در حوزه فرهنگ، به ویژه کتاب به شدت به ناشران و پدیدآورندگان آثار آسیب وارد می‌کند، بحث قاچاق کتاب است. کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی، برای احصاء خال‌های قانونی حوزه نشر با هدف پیشگیری و مبارزه با قاچاق کتاب و همچنین تصویب قانون آمادگی دارد. اگر دولت در این زمینه لویحی را به مجلس شورای اسلامی بیاورد، کمیسیون فرهنگی آمادگی همکاری و تصویب قانون را دارد.»

یکی دیگر از اولویت‌هایی که در کمیسیون فرهنگی در نظر گرفته شد، بررسی فعالیت‌های صداوسیما بود، اما تنها خروجی دو جلسه با رئیس صداوسیما در آبان ۱۴۰۰ و مردادماه ۱۴۰۱ می‌شود. آبان ماه ۱۴۰۰ جلیلی در خصوص برنامه‌های تحولی‌ای که در صداوسیما دارد، در این کمیسیون صحبت می‌کند و در مردادماه ۱۴۰۱ هم موضوع فرهنگی در حوزه صداوسیما است. البته در تداوم برنامه هفتم توسعه جلساتی برای شبکه نمایش خانگی و موضوع تصدی ساترا مورد بررسی قرار گرفت اما همه حاشیه‌هایی که پیرامون صداوسیما در این سال‌ها وجود داشت، از نگاه کمیسیون فرهنگی مهم نبود و در نهایت به همان جلسه‌های کوتاه بسنده کردند.

جای خالی هنر و هنرمند در کمیسیون فرهنگی

«از تعداد نمایندگان که برای عضویت در کمیسیون فرهنگی مجلس ثبت نام کرده‌اند، به خوبی می‌توان فهمید که نمایندگان تا چه حد به مسائل فرهنگی کشور اهمیت می‌دهند. قاعدتاً کمیسیون‌هایی چون اقتصادی، انرژی و چند کمیسیون دیگر برای نمایندگان مهم‌تر است و زمانی که صرفاً سه نفر از نمایندگان در یکی از کمیسیون‌های مجلس ثبت نام می‌کنند، نشان می‌دهد که آن کمیسیون برای نمایندگان مهم نیست و نمایندگان برای عضویت در کمیسیون‌های فرهنگی و برخی دیگر از کمیسیون‌های مجلس تمایلی ندارند. برای عضویت در یکی از کمیسیون‌ها حتی ۶۰ نفر از نمایندگان ثبت نام کرده‌اند و بر سر عضویت در این کمیسیون‌ها با یکدیگر دعوا دارند. قطعاً باید بررسی شود که این نمایندگان با چه هدفی تا این حد اصرار دارند که عضو یک کمیسیون خاص شوند.» این صحبت‌های مرتضی آقا‌تهرانی است که در ابتدای شکل‌گیری کمیسیون فرهنگی مطرح کرد. همین نشان‌دهنده اندازه و قواره فرهنگ در ساختار مجلس شورای اسلامی است. کمیسیون فرهنگی، آخرین کمیسیونی است که اعضایش انتخاب می‌شوند، آن هم افرادی که شاید نگاه فرهنگی ندارند و انگار به اجبار انتخاب می‌شوند. کمیسیون‌ها ابزاری برای نظارت در حوزه‌های مختلف هستند، کارکردی که باید در فرهنگ هم وجود داشته باشد. یعنی اگر قرار است حساب و کتابی برای حوزه‌های مختلف فرهنگ وجود داشته باشد و در هنرمند شنیده شود، این یکی از کارهایی است که این کمیسیون باید انجام دهد. شروع به کار این کمیسیون در بحران کرونا بود و تا پایان ۱۴۰۰ همچنان وجود

را به صحن علنی مجلس خواهد برد.» طرحی که بسیار بحث در موردش زیاد بود و همه معتقد بودند که کمیسیون فرهنگی به دنبال مسدود کردن اینترنت است. سید علی یزدی خواه، عضو کمیسیون فرهنگی مجلس ۱۷ مرداد ۱۴۰۰ در گفت‌وگو با خبرنگاران در شهرستان ری گفت: «در راستای این طرح به دنبال ارائه ارزان اینترنت، حمایت از فعالان داخلی، پاسخگویی مدیران شبکه‌های اجتماعی و ساماندهی این حوزه هستیم. این طرح آذرماه سال گذشته از طرف مرکز پژوهش‌ها به کمیسیون ارجاع شد اما با توجه به بررسی بودجه سال ۱۴۰۰ و پس از آن مصادف شدن با ایام انتخابات در دستور قرار ندادیم.» اما در نهایت این طرح با رای مخالفان نمایندگان مجلس در صحن علنی بررسی نشد و به کمیسیون ویژه رفت و باز هم به خاطر‌ها پیوست تا طرح مورد علاقه کمیسیون فرهنگی در مجلس به تصویب نرسد.

لاجوردی، عضو کمیسیون فرهنگی در سال ۱۴۰۱ بعد از بازدید از نمایشگاه کتاب تهران درمورد اولویت‌های کمیسیون فرهنگی در سال سوم فعالیت‌شان سوال شد، حرف‌های جدیدی زد و گفت: «یکی از بحث‌های مهم در مجلس شورای اسلامی در دوره کنونی پیگیری مباحث قاچاق در بخش‌های مختلف است. یکی از مواردی که متأسفانه در حوزه فرهنگ، به ویژه کتاب به شدت به ناشران و پدیدآورندگان آثار آسیب وارد می‌کند، بحث قاچاق کتاب است. کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی، برای احصاء خال‌های قانونی حوزه نشر با هدف پیشگیری و مبارزه با قاچاق کتاب و همچنین تصویب قانون آمادگی دارد. اگر دولت در این زمینه لویحی را به مجلس شورای اسلامی بیاورد، کمیسیون فرهنگی آمادگی همکاری و تصویب قانون را دارد.»

یکی دیگر از اولویت‌هایی که در کمیسیون فرهنگی در نظر گرفته شد، بررسی فعالیت‌های صداوسیما بود، اما تنها خروجی دو جلسه با رئیس صداوسیما در آبان ۱۴۰۰ و مردادماه ۱۴۰۱ می‌شود. آبان ماه ۱۴۰۰ جلیلی در خصوص برنامه‌های تحولی‌ای که در صداوسیما دارد، در این کمیسیون صحبت می‌کند و در مردادماه ۱۴۰۱ هم موضوع فرهنگی در حوزه صداوسیما است. البته در تداوم برنامه هفتم توسعه جلساتی برای شبکه نمایش خانگی و موضوع تصدی ساترا مورد بررسی قرار گرفت اما همه حاشیه‌هایی که پیرامون صداوسیما در این سال‌ها وجود داشت، از نگاه کمیسیون فرهنگی مهم نبود و در نهایت به همان جلسه‌های کوتاه بسنده کردند.